

distantes, si in omnibus illis constituantur; sic ergo posset Deus subsistentiam unius naturæ unire etiam alteri naturæ, et tunc per se ipsam terminaret illam sine ulla additione, et eadem ratione posset uniri tribus et pluribus in infinitum, quia ad hoc non requirit in se majorem virtutem, sed eamdem plures unitam. Et juxta hanc responsonem diceretur, personalitatem creatam de se et natura sua esse limitatam ad propriam naturam, et ad eam tantum terminandam habere veluti capacitem et inclinationem naturalem; nihilominus posse divina virtute uniri aliis naturis, et consequenter ipsam esse veluti in potentia obedientiali ad eam unionem, quæ propterea est supra naturam rerum et miraculosa; recte enim intelligi potest duas entitates esse naturales, et tamen earum unionem esse supernaturalem, et ita ad illam tantum esse in potentia obedientiali, ut si calor uniretur celo, vel quid simile.

5. Implicat uno modo plura modificari. — Quocirca, si personalitas creata, est entitas realiter a natura distincta, ut res a re, fateor me nullam invenire rationem quæ hanc sententiam persuadeat; supposito tamen personalitatem tantum esse modum naturæ, videatur hæc satis sufficiens ratio, quia, scilicet, modus unius rei ab illa realiter indistinctus non potest nisi rem illam modificare, minime vero rem aliam distinctam. Quod primum inductione patet, nam una figura impossibile est ut aliam quantitatatem afficiat, prater eam cum qua identificatur, nec sessio nisi sedentem ipsum, a quo non distinguitur ut res a re, nec relatio, etc. Ex qua inductione colligitur hanc esse conditionem essentialiem modi, ut realiter sit ipsa res quam modificat, et cum ea habeat intrinsecam adæquationem in præstanto suo effectu, vel quasi effectu formalis, quia re vera modus ipse nihil est aliud quam res ipsa, cuius est modus, taliter se habens, vel sic terminata; quod etiam illo exemplo valde confirmatur, nam intelligi non potest inhærentiam unius accidentis esse alteri accidenti rationem formalem inhærendi, seu modum inhæsionis, præterquam illi, cum quo identificatur, cuius nulla alia ratio reddi potest, nisi quia inhærentia tantum est modus.

6. Objectio. — Responsio. — Dices hanc rationem nimium probare; videtur enim idem concludere de persona increata. Respondetur non ita esse, ut ex supra dictis, q. 2, patet, nam personalitas divina non tantum est modus, sed est etiam per se ipsa perfectissima

res et actus purissimus, et hinc habet quod possit terminare alienam naturam; et quia hoc convenit illi ratione sue infinitatis, merito D. Thomas dixit, ea ratione hoc esse proprium illius, et hoc modo verum etiam est requiri infinitam perfectionem ad terminandum alienam naturam. Confirmatur et declaratur hæc sententia, nam si personalitas creata es set entitas distincta a sua natura, posset certe conservari a Deo separata ab eadem natura; nulla enim potest reddi ratio implicationis; nam ex fide constat quod potest separari; ergo si res distincta, cur non etiam separata poterit conservari? Rursus: ergo posset Deus eam ponere in alia natura, verbi gratia, personalitatem, quæ deberet esse in humanitate Christi, in natura Joannis, impediendo ibi personalitatem Joannis; sic ergo non posset negari in illa sententia, quin natura creata possit terminari personalitate creata aliena, saltem per separationem a propria natura, ut dictum est; tunc enim non procedit ratio de augmento virtutis, vel similes, quia effectus ille non esset major; quod si hoc concedatur, facile fiet credibile, etiam sine separatione a propria natura id fieri potuisse. At vero, ut nos procedimus, facile intelligitur id est impossibile, quia modus numerus potest ita separari a re, cuius est modus, ut sine illa conservetur in esse. Alia etiam explicatio est, quia si personalitas esset res distincta, facile intelligi posset affixa diversis naturis, etiam si illæ loco distent, solum per hoc quod eadem entitas diversis in locis constituantur tota in toto, et tota in qualibet parte, quod facile etiam intelligitur non implicare. Si vero est tantum modus, nequit intelligi quod rem distinctam modificet, nisi illa prorsus penetret rem aliam, imo nisi idem cum illa fiat.

7. Non desunt tamen, quibus hec omnia exempla nihil persuadeant, sed potius existent illa omnia esse possibilia, nimurum, unum accidentis, realiter distinctum ab alio, posse inhærente subjecto per inhærentiam alterius accidentis. Et me posse esse præsentem loco per ubi alterius corporis. Et sedere per eamdem numero sessionem, quæ est in alio homine; et sic de aliis similibus. Item posse modus rei in alio loco constitui, quamvis in eo res ipsa non ponatur, ut, verbi gratia, figuram hujus quantitatis constitui Romæ, quamvis ipsa quantitas Romæ non sit, quia, licet talis modus essentialiter pendeat a suo subjecto, nec sine illo possit in rerum natura

conservari, satis est quod in uno loco habeat est modus, actuet aliam rem omnino distinctam per novam et distinctam unionem. Præterea repugnat accidens informare subjectum non inhærendo illi, quia, licet informatio ut sic in genere abstrahat ab inhæsione, ut patet in informatione animæ rationalis, tamen accidens, quod essentialiter est talis forma, essentialiter etiam sibi determinat talem informationem, extra quam non potest extrahi, alias etiam posset effectus formalis fieri sine causa formalis, et materia prima elevari posset ad informandum, quamvis natura sua ad hoc apta non sit. Quod si hoc est impossibile, ut re vera est, fatendum est nullam formam vel modum aut actum intrinsecum extrahi posse a suo connaturali et specifico ac essentiali modo actuandi; sed hæc due rationes actuandi, scilicet, ut forma realiter distincta, vel tantum ut modus intrinsecus, ex natura rei specifici et substantialiter sunt diversæ; et id quod est tantum modus, ex natura sua essentialiter determinat sibi talem modum afficiendi, et ideo ab illa extrahi non potest, neque actuare rem a se distinctam. Neque enim potest ita ponи in rebus inter se realiter distinctis, ut idem numero manens cum utraque illarum ita identificetur, ut ab utraque sit essentialiter inseparabilis. Repugnat igitur ut extrahatur ad actuandam rem aliam præter eam quam essentialiter afficit. Denique hanc repugnantiam, quæ est in rebus, satis indicat repugnantia quæ est in intellectu ad concipiendum alterum sedentem per sessionem, quæ est in me; aut unam virgam esse rectam per rectitudinem alterius, et similia, quæ statim per se proposita incredibilia apparent, quia hi effectus tales sunt, ut per entitates distinctas fieri non possint; et ipsi modi tales sunt, ut non nisi seipsis absque ulla unione media afficiere possint. Ex hac ergo ratione sic explicata facile solvuntur objectiones omnes; est enim in hoc specialis contradictionis, quamvis in aliis mysteriis, quæ majora videntur, non inveniatur. Atque ita etiam responsum est ad fundamentum prioris sententiae.

8. Ad facta in n. 1. — Illa vero, quæ de facto afferebantur, nullam habent probabilitatem, nam fere certum est Deum hactenus nullam hypostaticam unionem fecisse præter incarnationem; est enim hoc mysterium singulare et sine exemplo, ut Sancti saepè dicunt. Nec decuit tam magnum miraculum fieri, nisi in divina persona, et ut perpetuo duraturum ad magnam Dei gloriam, et perfectionem operum ipsius. In Angelorum vero apparitioni-

bus, quamvis esset possibilis, nunquam fuit necessaria hypostatica unio, cum solum ad breve tempus et ad quamdam representationem, vel alios sensibiles effectus corpora assumant, quæ non solum eis substantialiter non uniantur, verum etiam nec semper talia sunt qualia apparent; et ideo dicebat Angelus Tobie, cap. 12, se non vere comedisse, nec bibisse. Cum ergo Patres dicunt potuisse Deum nos redimere per Angelum, nunquam dicunt id fuisse possibile redimendo per humanam naturam, sed per angelicam; similius homines illi, qui dicuntur interdum Angeli in Scriptura sacra, vel ab officio nuncii, vel a puritate vitae sic appellantur, non a substantia. De Antichristo vero certissimum est non futurum dæmonem, nam esto Deus posset facere illam unionem, non illam facheret ad tam pravum finem; dæmon autem ipse non potest eam facere, nec Ambrosius, 2 ad Thessalon. 2, aliud indicat; tantum enim dicit Antichristum futurum instrumentum dæmonis, et hunc paedagogum illius; et eodem modo est intelligendus Theodor. in epitome divin. decret., c. de Antichristo, de quo late sequente tomo, disputatione decima quarta, sect. prima; Tertul. denique ibi citatus, licet interdum indicet Angelos cum apparebant in forma humana, verum corpus carneum assumpisse, nunquam tamen explicit modum illius assumptionis, nec de hypostatica unione quidquam dixit, imo nec priorem sententiam constanter affirmat, quod illa fuerit vera caro, sed quasi per exaggerationem interdum ita loquitur, cum aliis locis id neget, ut annotavit Pamelius, in principio operum Tertul., Paradox. 2 et 19.

QUÆSTIO IV.

DE MOTO UNIONIS EX PARTE NATURÆ ASSUMPTÆ,
IN SEX ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de unione ex parte assumpti. Circa quod primo considerandum occurrit de his, quæ sunt a Verbo Dei assumpta. Secundo, de coassumptis, quæ sunt perfectiones et defectus. Assumpsit autem Dei Filius humanam naturam et partes ejus.

Unde, circa primum triplex consideratio occurrit. Prima est quantum ad ipsam naturam humanam. Secunda est quantum ad partes ipsius. Tertia, quantum ad ordinem assumptionis.

Circa primum queruntur sex.

Primo, utrum humana natura fuerit magis assumptibilis a Filio Dei, quam aliqua alia natura.

Secundo, utrum assumperit personam.

Tertio, utrum assumperit hominem.

Quarto, utrum fuisset conveniens quod assumperisset naturam humanam a singularibus separatum.

Quinto, utrum fuisset conveniens, quod assumperisset humanam naturam in omnibus ejus singularibus.

Sexto, utrum fuerit conveniens quod assumaret humanam naturam in aliquo homine ex stirpe Adæ progenito.

Agit D. Thomas in hac quæstione de altero extremo hujus unionis, scilicet de natura assumpta, et fere in tota quæstione solum tractat de mysterio, prout factum est; obiter tamen indicat aliquid de possibili: in quas duas partes hanc et sequentem quæstionem dividimus, sicut in præcedenti quæstione fecimus. Præmittenda vero esset hoc loco disputatio de subsistentia, seu personalitate creata, quam Cajetanus, art. 2, latissime tractat, nisi de hac re, ut in superioribus dixi, in disputationibus metaphysicis tractatum esset.

ARTICULUS I.

Utrum natura humana fuerit magis assumptibilis a Filio Dei quam aliqua alia natura¹.

1. Ad primum sic proceditur. Videtur, quod humana natura non fuerit magis assumptibilis a Filio Dei, quam quælibet alia natura. Dicit enim Augustinus in Epist. ad Vologianum²: In rebus mirabiliter factis tota ratio facti est potentia facientis; sed potentia Dei facientis incarnationem, quæ est opus maxime mirabile, non limitatur ad unam naturam, cum potentia Dei sit infinita. Ergo natura humana non est magis assumptibilis a Deo quam aliqua alia creatura.

2. Præterea, similitudo est ratio faciens ad congruitatem incarnationis divinarum personarum, ut supra dictum est³; sed sicut in creaturam

¹ 3, d. 2, q. 1, art. 1, et 4 contr., c. 53, ad tertium et quartum.

² In epistol. 3, non multum ante med., tom. 2.

³ Q. præc., art. 8.

QUÆST. IV. ARTIC. I.

tionali invenitur similitudo imaginis, ita in creatura irrationali invenitur similitudo vestigii. Ergo creatura irrationalis assumptibilis incurabilem, non quia non potest curari a Deo, sed quia per propria principia subjecti curari non potest. Sic ergo dicitur aliqua creatura non esse assumptibilis, non ad substrahendum aliquid potentiae divinae, sed ad ostendendum conditionem creature, quæ ad hoc aptitudinem habet.

Ad secundum dicendum, quod similitudo imaginis attenditur in natura humana, secundum illud Job. 4: In Angelis suis reperit prævitatem; ergo natura angelica fuit ita assumptibilis, sicut natura hominis.

4. Præterea, cum Deo competit summa perfectio, tanto magis est Deo aliquid simile, quanto est magis perfectum; sed totum universum est magis perfectum quam partes ejus, inter quas est humana natura; ergo totum universum est magis assumptibile quam humana natura.

Sed contra est quod dicitur Proverbiorum 8, ex ore Sapientiae genitæ: Deliciae meæ sunt esse cum filiis hominum. Et ita videtur esse quædam congruentia unionis Filii Dei ad humanam naturam.

Respondeo dicendum, quod aliquid assumptibile dicitur quasi aptum assumi a divina persona. Quæ quidem aptitudo non potest intelligi secundum potentiam passivam naturalem, quæ non se extendit ad id quod transcendent ordinem naturalem; quem transcedit unio personalis creaturæ ad Deum. Unde relinquitur quod assumptibile aliquid dicatur, secundum congruentiam ad unionem prædictam. Quæ quidem congruentia attenditur secundum duo in humana natura, scilicet secundum ejus dignitatem, et necessitatem. Secundum dignitatem quidem, quia humana natura, in quantum est rationalis et intellectualis, natura est attingere aliqualiter ipsum Verbum per suam operationem, cognoscendo, scilicet, et amando ipsum. Secundum necessitatem autem, quia indigebat reparatione, cum subjaceret originali peccato. Hæc autem duo soli humanae naturæ convenient, nam creaturæ irrationali deest congruitas dignitatis; naturæ autem angelicæ deest congruitas prædictæ necessitatis. Unde relinquitur quod sola natura humana sit assumptibilis.

Ad quartum dicendum, quod perfectio universi non est perfectio unius personæ, vel suppositi, sed ejus quod est unum positione, vel ordine, cuius plurimæ partes non sunt assumptibilis.

Ad primum ergo dicendum, quod creatura denominantur aliquales, ex eo quod competit eiis secundum proprias causas, non autem ex

¹ Est hom. 34 in Evang., ante medium illius.

² 1 p., q. 64, art. 3.

tibiles, ut dictum est¹. Unde relinquitur quod sola natura humana sit assumptibilis.

COMMENTARIUS.

1. Duobus modis dicitur natura assumptibilis. — Ad intelligendam mentem D. Thomæ, oportet advertere, duplum naturam aliquam assumptibilem denominari posse: primo denominatione extrinseca ab omnipotentiâ Dei, cui ex parte creaturarum solum respondet potentia obedientialis, seu non repugnantia; de qua ratione assumptibilis D. Thomas nec questionem movit, nec mentionem fecit in toto articulo, ut ex sequenti constabit.

2. Alio modo potest hæc denominatio esse intrinseca aliquo modo, id est, sumpta ex aliqua intrinseca proprietate rei, et hoc modo sumitur in hoc titulo, et eodem sensu dicitur in corpore articuli, duplum posse naturam dici assumptibilem, scilicet, vel secundum potentiam passivam naturalem, vel secundum aliquam congruentiam fundatam in aliqua proprietate vel conditione ipsius rei; que divisio non eset sufficiens, nisi D. Thomas in dicto sensu loquereatur. Et eodem sensu negat D. Thomas, in solutione ad primum, naturam irrationalem esse assumptibilem, scilicet secundum intrinsecam congruentiam, et propterea in eadem solutione, præmittit creaturam denominari talem, ex eo quod competit ei secundum propriam causam, et non ex denominatione ab omnipotentiâ Dei, quando ex hujusmodi causis diversis sumi possunt denominations aliquo modo opposite, ut Cajetanus adnotavit, et D. Thomas optime explicuit exemplo morbi, qui dicitur curabilis, vel incurabilis, non per denominationem ab omnipotentiâ Dei, sed secundum aliquam intrinsecam conditionem ejus. Et eodem modo, in solutione ad quartum, negat totum universum fuisse assumptibilem, scilicet, secundum intrinsecam congruentiam, nam secundum extrinsecam omnipotentiam Dei, licet totum universum non sit unum suppositum, non tamen repugnaret assumi in uno supposito Verbi, ut patet ex dictis disputatione præcedenti.

3. Respondet ergo D. Thomas humanam naturam fuisse maxime assumptibilem, non quidem secundum capacitatem naturalem (hoc enim modo nulla natura assumptibilis

* In corpore artic.

est), sed secundum congruentiam ad unionem, quæ ex duplice capite consurgit, primum ex dignitate intellectualis seu rationalis naturæ, quæ sit capax ipsius Dei, et per operationem ipsum attingat; deinde ex necessitate et indigentia redemptionis, quæ duo in sola humana natura ita concurrunt, ut reddant eam maxime assumptibilem.

4. Objectio. — Responsio. — Sed dubitabit aliquis, quia ad congruentiam simpliciter hujus assumptionis sufficit dignitas intellectualis naturæ, quia indigentia redemptionis non est simpliciter necessaria, ut supra, q. 1, a. 3, dictum est; sed illa dignitas multo major reperitur in angelica, quam in humana natura, adeo ut, licet necessitas redemptionis aliquid conferat ad hanc congruentiam, magis conferre videatur excessus perfectionis et dignitatis angelicæ naturæ, quia hæc dignitas per se magis confert ad hanc congruentiam. Et confirmatur, quia in Angelis etiam reperitur necessitas et indigentia ex peccato contracta. Sed hoc ultimum facile expeditur, peccatum enim angelicum non facit congruentiam ad unionem, quia juxta modum providentiae consentaneum illi naturæ, et considerata intrinseca conditione ejus, peccatum illius est irreparabile. Ad priorem vero partem respondet, D. Thomam in hoc discursu supponere hanc congruentiam ad unionem consurgere ex utroque illo capite simul sumpto, præsertim loquendo de congruentia quæ movit Deum ad perficiendum hoc mysterium, et ideo, deficiente altera conditione, negat esse congruentiam simpliciter, etiamsi alia in suo genere major sit.

5. Objectio secunda. — Responsio. — Objectio. — Dices: ergo, juxta sententiam D. Thomæ sic explicatam, natura angelica simpliciter dicenda est inassumptibilis, sicut irrationalis natura; in utraque enim absolute loquendo deest intrinseca congruentia, quanquam in altera tantum ex uno capite, in altera vero ex duabus. Respondet ex D. Thomæ solutione ad tertium (et est explicatio solutionis prius datae), ad congruentiam simpliciter non esse omnino necessarium ut duplex illa ratio congruitatis supra posita simul concurrat, quia utraque per se confert aliquam congruentem, diverse tamen rationis; nam dignitas naturæ præcise confert congruitatem quamdam, indigentia vero redemptionis confert quodammodo congruentiam necessitatis; quia ergo prior ratio convenit angelicæ naturæ, ideo potest simpliciter denominari assum-

ptibilis, in quo differt a natura irrationali; humana vero natura dicitur simpliciter assumptibilior, id est, pluribus titulis et rationibus quam aliqua alia natura. Qui tituli cum sint diversarum rationum, ut dictum est, non sunt proprie inter se comparabiles, neque excessus in uno potest exæquare alium, et ita facile procedit discursus D. Thomæ; de ipsa vero re latius infra dicemus. Solutiones ad primum, tertium et quartum argumentum ex dictis explicatae sunt.

6. Argumentum secundum difficultatem non habet; quod vero D. Thomas occasione illius respondet, explicatione indiget; probat enim in creatura irrationali non esse congruentiam ad hanc unionem, quia quod deficit a minori, non habet congruitatem ad id quod majus est; sed creatura irrationalis deficit ab unione ad Deum per operationem, quæ minor est quam per unionem personalem; ergo non potest habere congruitatem ad hanc unionem. Ex quo discursu statim insurget difficultas, nam eadem forma et proportione applicando argumentum, concluderetur in natura irrationali non esse capacitatem, nec obedientiam ad hanc unionem, quia quod deficit a minori, sicut non habet congruitatem ad id quod majus est, ita nec capacitatem; nulla enim est major ratio de una quam de alia. Unde exemplum, quo D. Thomas confirmat hoc principium, non solum de congruitate, sed de capacitate procedit: *Sicut corpus, inquit, quod non est aptum perfici anima sensitiva, multo minus aptum est perfici anima intellectiva.*

7. Responsio. — Duplex ratio subordinatio-nis. — Respondet illud principium, Quod non potest in minus, nec potest in majus, solum habere locum in iis quæ sunt subordinata, non vero in reliquis, ut constat ex philosophia, et potest breviter exemplis declarari; materia enim elementalis non est capax formæ coelestis, et est capax superioris formæ, scilicet, rationalis; et homo non potest generare leonem, potest tamen generare hominem, quod majus est. Fieri autem potest ut quedam sint per se subordinata quoad capacitatem, alia vero solum quoad congruitatem, ut cognitio et amor sunt per se subordinata quoad capacitatem, quia nullus est capax unius, qui non sit alterius; at vero visio Dei et unio personalis sunt per se ordinata quoad congruitatem, non quoad capacitatem, et ideo qui deficit a minore unione, quæ est per operationem, non habet congruitatem ad majo-

rem unionem, scilicet, personalem, ut D. Thomas arguit. Nec in objectione facta de capacitate est eadem proportio, quia illa duo non sunt per se ordinata quoad capacitatem, sed tantum quoad congruitatem; sæpe enim accidit defectum minoris perfectionis facere incongruitatem quamdam ad majorem perfectionem suscipiendam, quamvis non faciat incapacitatem, ut mulier ignobilis non habet congruitatem ut fiat uxor regis, non tamen propterea habet incapacitatem.

ARTICULUS II.

Utrum Filius Dei assumpserit personam¹.

1. Ad secundum sic proceditur. Videtur quoā Filius Dei assumpserit personam. Dicit enim Damasc., in 3 l.², quod Filius Dei assumpsit humanam naturam in atomo, id est, in individuo. Sed individuum rationalis naturæ est persona, ut patet per Boet., lib. de Duab. natur.³. Ergo Filius Dei personam assumpsit.

2. Præterea, Damasc.⁴ dicit, quod Filius Dei assumpsit ea quæ in natura nostra plantavit. Plantavit autem ibi personalitatem. Ergo Filius Dei assumpsit personam.

3. Præterea, nihil consumitur, nisi quod est. Sed Innocentius III dicit in quodam Decret., quod persona Dei consumpsit personam hominis. Ergo videtur quod persona hominis fuerit prius assumpta.

Sed contra est, quod Augustinus dicit in libro de Fide ad Petrum⁵, quod Deus naturam hominis assumpsit, non personam.

Respondeo dicendum, quod aliquid dicitur assumi ex eo quod ad aliquid sumitur. Unde illud quod assumitur, oportet præintelligi assumptioni, sicut illud, quod movetur localiter, præintelligitur ipsi motui. Persona autem non præintelligitur in humana natura assumptioni, sed magis se habet ut terminus assumptionis, ut supra dictum est⁶. Si enim præintelligeretur, vel oporteret quod corrumperetur, et sic frustra esset assumpta; vel quod remaneret post unionem, et sic essent duas personæ, una assumens, et alia assumpta, quod est erroneum

¹ Locus art. seq. notat.

² Lib. 3 Orthod. fid., c. 44

³ In 3 pag. a princ. lib.

⁴ Lib. 3, c. 6, circa med.

⁵ Cap. 2, t. 3.

⁶ Q. præced., ar. 1 et 2.